

Historische Kring Losser (HKL)

De Historische Kring Losser zet zich sinds haar oprichting in 1969 in voor het behoud van het cultuur-historische erfgoed van de gemeente Losser (vooral van de dorpen Losser, Overdinkel en Glane), het vastleggen van informatie in publicaties en andere (audiovisuele) media en het organiseren van lezingen en exposities. Hierdoor blijft de kennis van het verleden actueel en wordt toegankelijk gemaakt voor een breed publiek.

Correspondentieadres:

Hogeweg 36
7582 CH Losser
Email: secretaris@historischekringlosser.nl
Website: www.historischekringlosser.nl

Bankrekening t.n.v. Historische Kring Losser

IBAN: NL 35 RABO 0337 3080 98
BIC: RABONL2U

Bestuur

Voorzitter

Thea Evers* Dr. Staringstraat 7 7582 BL Losser 053 5382613

Secretaris

Georg van Slageren* Hogeweg 36 7582 CH Losser 053 5382850

Penningmeester

Harry Dekkers Ludgeruslaan 12 7581 DD Losser 053 5387993

Leden

Peter Heerink Hogeweg 125 7582 CC Losser 053-5360520

Gerda Hogebrink Lutterstraat 55 7581 BT Losser 053 5381291

Andries Kuperus* Dr. L. de Bruijnstr. 12 7582 AA Losser 053 5383196

Chris Meekers Allemansweg 52 7582 HL Losser 053 7519669

Bennie Nijhof Kerkhofweg 195 7586 AD O'dinkel 053 5382778

Jack Scholtens* Heidehof 54 7581 VJ Losser 053 5385756

André van der Veer Willibrordlaan 38 7581 DT Losser 053 5383192

*) Redactie van Oet Dorp en Marke

Aangevuld met: Sietse Smit, Scholtinkstraat 54, 7581 GS Losser (053 538 6834)

Oet Dorp en Marke Losser

Wordt aan het eind van elk kwartaal toegezonden aan de leden van de HKL.

De jaarcontributie bedraagt € 15,00 (bij postverzending € 18,00) per jaar.

Overname (geheel of gedeeltelijk) en publicatie van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van de redactie en bronvermelding.

ISSN: 1568-4711 (Oplage 800 ex.) (Druk: Drukkerij Jansen Losser)

Omslagfoto: Het nieuwe boek van de HKL, 'Recht en onrecht in de Marke Losser', werd geschreven door Frans Jacobs. Op 17 november werd het gepresenteerd en aangeboden aan alle leden, ter gelegenheid van het 45-jarig bestaan.

Inhoudsopgave

Historische Kring Losser (HKL)	1
Van het bestuur	3
Agenda	6
De 'Spaansche' griepepidemie van 1918	8
<i>Andries Kuperus</i>	
Weenters van aleer	17
Caspar Houché, deserteur	18
<i>Sietse Smit</i>	
Paultje's herinneringen (3)	27
<i>Paul Bulters</i>	
Uit de Bidprentjescollectie van de HKL	29
<i>Georg van Slageren</i>	
De Gaffel	31
<i>Thea Evers</i>	

Fotoverantwoording:

Tenzij anders vermeld zijn de foto's afkomstig uit het archief van de HKL.

Recht en onrecht in de Marke Losser

'HISTORISCHE KRING LOSSER OPGERICHT' berichtte De Nieuwe Dinkellander op 15-1-1969. Willy Dijkhof, de journalist van dit weekblad, die altijd veel aandacht besteedde aan onderwerpen uit de Losserse historie, schrijft hier uitvoerig over. Zijn fotoserie 'Losser vroeger en nu', was in die jaren zeer populair en verscheen in 1970 ook in boekvorm.

De HKL ontstond uit een 'Historische Vriendenkring', in een tijd toen er veel veranderde in het dorp. Nieuwbouwwijken, een nieuw gemeentehuis in aanbouw. Maar ook een Staringgroeve was al geopend.

Die kleine groep mensen van 45 jaar geleden, is nu uitgegroeid tot een stichting met 770 leden/donateurs en op Facebook hebben we zo'n 1000 geïnteresseerde volgers. Het zou fijn zijn als een deel van die volgers, die nog geen lid zijn, ook zou besluiten om lid te worden en ons te steunen.

Maar hoe geef je nu vorm aan een 45-jarig bestaan. Goud is het nog niet, maar toch... We waren het er binnen het bestuur al snel over eens, dat het geen grote festiviteit zou worden. Wel wilden we iets doen voor onze leden. Wat zou het mooi zijn als zij het nieuwe boek 'Recht en onrecht in de Marke Losser', waaraan ons lid Frans Jacob met veel enthousiasme begonnen was, gratis in de bus zouden krijgen. En dat is gelukt, dankzij de financiële bijdragen van de Stichting Fondation Jordaan-Van Heek, het Juulkesfonds, het Rabo Coöperatiefonds en de Losserse Ondernemers Club. Heel veel dank daarvoor. Ook het geldbedrag dat de HKL in 2013 in ontvangst mocht nemen, omdat we winnaar werden van de Losserse cultuurprijs, hebben we bestemd voor dit boek. Zo waren we in staat om deze mooi vormgegeven uitgave met DVD en een apart fietsrouteboekje gratis bij u te bezorgen. Onze 'normale' bezorgers hebben, met behulp van enkele leden, deze klus geklaard. Ook aan hen heel veel dank.

De presentatie vond plaats op maandagavond 17 november op een 'gewone' ledenavond. De zaal was overvol. De Loakstenencommissies van onze zusterverenigingen waren ook vertegenwoordigd. Eén van hen, gastspreker Erik Rolevink uit Enschede, hield een presentatie over markegrenzen en loakstenen. Na de pauze werd het eerste exemplaar van 'Recht en onrecht in de Marke Losser', door voorzitter Thea Evers aangeboden aan de schrijver Frans Jacobs. Symbolisch, want hij vertegenwoordigde daar op eigen verzoek alle leden en zo hebben we het dus aangeboden aan u allen. Frans Jacobs gaf vervolgens een voorproefje van zijn nieuwe boek.

Frans Jacobs ontvangt het eerste exemplaar van het door hem geschreven boek 'Recht en onrecht in de Marke Losser', met bijbehorende fietsroutes. (Foto Andries Kuperus).

Zoals u ondertussen hebt gezien is het een prachtige uitgave geworden. Wij zijn veel dank verschuldigd aan de schrijver en alle andere mensen die hebben meegewerkt, om er zo'n bijzonder boek van te maken. Natuurlijk werd ook mevrouw Poorthuis van Hotel Smit in deze dank betrokken. Zij stelde het Folioboek met markegegevens uit haar bezit, beschikbaar voor digitalisering. En zo kon de witte vlek in de Losserse geschiedenis ten dele opgevuld worden met nieuwe gegevens over de Marke Losser, het Dorp en de gewaarde erven.

Er is bewust voor gekozen om er een toegankelijk boek van te maken, bestemd voor een breed publiek. Voor diepgaand geïnteresseerden is het oorspronkelijke Folioboek toegevoegd op een DVD. En met het aparte fietsrouteboekje kunt u het spoor van de Marke volgen en zien wat er nu nog herinnert aan die tijd.

Alle leden van de HKL hebben dit boek dus gratis ontvangen. Mocht u nog een exemplaar cadeau willen geven: het is voor € 15,00 te koop bij de penningmeester van de HKL Harry Dekkers, Ludgeruslaan 12; te bestellen bij onze webwinkel die te vinden is onder www.historischekringlosser.nl ; maar ook bij de Bruna, Primera Marcel en de VVV in Losser en De Lutte is het boek te koop. In Oldenzaal is het verkrijgbaar bij Boekhandel Heinink. (ISBN: 78-90-73338-00-5).

Ook Marianne Poorthuis-Smit ontving een exemplaar en werd in de bloemetjes gezet. Frans Jacobs had de originele stukken meegenomen van het proces om 'De zesde voet in de Marke'. (Foto Andries Kuperus).

Schenken

Van mevrouw M.J. de Bruijn - Bartelink uit Bedum ontvingen wij een tas met boeken van wijlen haar vader 'meester' Bartelink. Het gezin woonde aan de Gildehauserweg en 'meester' Bartelink (1909-1995) was onder meer verbonden aan de Sint Martinusschool aan de Enschedesestraat.

Meester J.G. Bartelink met zijn vrouw in 1969.

Uit het archief van een Losserse familie ontvingen wij bijzondere historische documenten.

Van de heer Gerard Bruinink en van mevrouw Poorthuis-Smit mochten wij bidprentjes in ontvangst nemen. Een mooie aanwinst voor onze website, waar gestaag aan gewerkt wordt. Jack Scholtens heeft er tot nu toe meer dan 11.000 verwerkt.

Ook hebben wij van verschillende mensen weer foto's gekregen. Hartelijk dank voor dit alles.

AGENDA

Agenda

Maandag 5 januari 2015: **Niejaarsvisite**.

Een traditie die we al heel lang in ere houden. Met boerenjong's, knieperkes en een quiz bezorgen we u een fijne avond. Thea Evers en Jack Scholtens zullen uw kennis over Losser weer toetsen met behulp van mooie plaatjes. En zoals altijd kunnen de winnaars 'iets' mee naar huis nemen. Geen vol programma dus, maar gewoon een gezellige avond, waar we elkaar het beste kunnen wensen, met kennissen kunnen praten, en nieuwe kennissen kunnen opdoen.

Maandag 2 februari 2015: **Monumenten in de gemeente Losser**.

In het vorige seizoen hebben we een druk bezochte avond gehouden over de rijksmonumenten in onze gemeente. Dat was een eyeopener voor velen, want behalve de 'Oale Toorn', die iedereen natuurlijk kent, staan er veel meer prachtige gebouwen op de rijksmonumentenlijst. Maar er is ook een lijst met gemeentelijke monumenten. Ook hiervan hebben we nu een mooie PowerPoint presentatie gemaakt. De HKL is met twee bestuursleden vertegenwoordigd in de gemeentelijke monumentencommissie en zij willen u weer graag laten zien, welke gebouwen een gemeentelijke monumentale status hebben en u daarbij de bijzonderheden vertellen.

Maandag 9 maart 2015: **Vijf jaren aan het Hof / De inhuldiging**.

Generaal-majoor b.d. Henk Morsink (woonachtig in Nijverdal) was van 1/1/2009 tot 31/12/2013 chef Militair Huis tevens Adjudant-generaal van HM de Koningin en later van ZM de Koning. Hij maakt ons die avond deelgenoot van die bijzondere periode in zijn carrière. We kunnen een blik werpen in de Koninklijke wereld en wat er allemaal bij komt kijken om dat goed te laten verlopen. Wij verwachten die avond veel belangstelling.

Om iedereen die wil komen een zitplaats te kunnen bieden, gaan we voor deze avond over tot de uitgifte van toegangskaarten. Introducees zijn welkom, maar dit keer wel met de beperking van één introducee per lid. U kunt al kaarten krijgen op de Niejoarsvisite en daarna zijn ze af te halen bij Harry Dekkers, Ludgeruslaan 12 en Georg van Slageren, Hogeweg 36 te

Losser. Ook op maandagmorgen kunt u ze afhalen in ons onderkomen op Martinusplein 16, van 9-12 uur. Tot uiterlijk 28 februari. Maar u begrijpt: OP =OP.

Alle lezingen etc. vinden plaats bij Hotel Smit en beginnen om 20 uur. Introducees van harte welkom.

RIDDERS VAN ORANJE

Het toeval wil, dat de heer Morsink binnenkort aan het hoofd komt te staan van de Kanselarij der Nederlandse Orden. Hij heeft dan als kanselier de wettelijke taak het beheren van de Orden en moet namens de koning, de zuiverheid ervan bewaken. Hij wordt dan ook voorzitter van het Kapittel der Militaire Willems-Orde, dat de minister van Defensie adviseert over de toekenning van deze hoogste Nederlandse onderscheiding. Hij is tevens lid van het Kapittel voor de Civiele Orden. Dat Kapittel is een adviescollege, dat de minister die het aangaat, adviseert omtrent voorstellen voor koninklijke onderscheidingen.

Even toevallig wordt op de dag nadat de heer Morsink zijn lezing in Losser houdt in Paleis Het Loo de tentoonstelling 'Ridders van oranje' geopend. Deze tentoonstelling geeft een overzicht van vier eeuwen ridderorden. De tentoonstelling bestaat uit twee onderdelen: lintjes aan de vorst en lintjes aan het volk. Dus ook de onderscheidingen voor 'gewone' mensen zijn er te bewonderen.

10 maart t/m 31 mei: Ridders van Oranje. (Paleis Het Loo, Apeldoorn).

DE 'SPAANSCH E' GRIEPEPIDEMIE VAN 1918

In de zomer van 1918 stierven in Nederland de eerste mensen aan de Spaanse griep. In andere landen waren reeds duizenden mensen aan deze virusziekte overleden. Waar de ziekte precies is begonnen is niet duidelijk. Het eerste gedocumenteerde geval is dat van soldaat Albert Mitchell, die zich op 11 maart 1918 ziek meldde in Fort Riley in de staat Kansas in de Verenigde Staten. De ziekte verspreidde zich met zeer grote snelheid door de wereld. Vanuit de Verenigde Staten naar het Oosten en vandaar uit weer terug naar het Westelijk halfrond. De Eerste Wereldoorlog was nog aan de gang en door de censuur kwamen eerst weinig berichten naar buiten over de ziekte. Alleen in Spanje, dat niet aan de oorlog deelnam, werd in de pers veel aandacht besteed aan de epidemie. De virusziekte werd in andere landen daarom al gauw de Spaanse griep genoemd.

Aangenomen wordt dat de oorzaak van de griep een gemuteerd varkensvirus uit China was. De griep begon met hoge koorts, hoesten, spierpijn en keelpijn. Gevolgd door extreme moeheid en flauwttes. Men verloor zoveel energie dat men niet meer kon eten en drinken. De ademhaling werd steeds moeilijker, gevolgd door de dood. Gruwelverhalen over de griep deden de ronde: een man hield een taxi aan, maar voordat hij in kon stappen was hij dood, een keeper in een voetbalelftal greep een bal uit de lucht en toen hij op de grond terecht kwam was hij dood door de Spaanse griep. Ook de Amerikaanse president Woodrow Wilson kreeg de Spaanse griep tijdens de onderhandelingen in Versailles in 1919, maar hij herstelde. Sommige historici stellen, dat door zijn afwezigheid bij verschillende besprekingen de eisen aan het verslagen Duitsland strenger waren.

SPAANSCH E GRIEP
voorkomt men door het hoofd bacill-vrij te houden.
Zorgt dat gij uw luchtorganen desinfecteert door de be-
roemde echte geïmporteerde Engelsche
MENTHOL SNUIF.
Zendt per omgaande, voordat wij zijn uitverkocht, post-
wissel à f 1.25 en wij zenden u franco een doos toe.
Niet goed, geld terug. Geeft bij verkoudheid verlichting
in neus en keel.
Import: **B. I. AKKER & ZOON,**
Utrechtschedwardsstraat 112. — AMSTERDAM.

Er kwamen veel nepmedicijnen op de markt, die beloofden de Spaanse griep te kunnen voorkomen of die de griep zouden kunnen genezen. Een effectief medicijn was er niet.

Naar schatting hebben meer dan een half miljard mensen de ziekte opgelopen. In India alleen al stierven 10 miljoen mensen aan de Spaanse griep. In totaal stierven tussen de 20 en 40 miljoen mensen aan deze virusziekte. Van de Amerikaanse soldaten in Europa stierf in 1918 de helft aan de Spaanse griep.

Bij een normale griep worden vooral ouderen en anderen met een lage weerstand getroffen. Niet bij Spaanse griep: het waren vooral de mensen in de leeftijdsgroep van 20 - 40 jaar die overleden. In het voorjaar van 1919 was de griep uitgewoed.

De griepepidemie was de ernstigste uit de twintigste eeuw en was op jaar-basis gezien dodelijker dan de Zwarte Dood (de pest), waaraan in een jaar gemiddeld 2 miljoen stierven, tegen de 20 - 40 miljoen in een jaar aan de Spaanse griep. Nog steeds is de precieze oorzaak van de Spaanse griep niet bekend, maar recente onderzoeken bevestigen het vermoeden dat het een recombinant griepvirus is (met een combinatie van genetisch materiaal).

In Nederland stierven binnen enkele maanden 27.000 mensen aan de Spaanse griep. De meesten in de maanden oktober (5.506), november (16.960) en december (5.321) van 1918. Hele gezinnen stierven. In de zomer van 1918 kwam een eerste kleine golf van Spaanse griep in ons land, maar het aantal slachtoffers bleef toen beperkt. Diegenen die in de eerste golf de griep hadden gehad, kregen in het najaar de griep niet opnieuw.

In het laatste kwartaal werden de provincies Drente, Groningen en Overijssel relatief het zwaarst getroffen, met sterftcijfers van 8,5, 5,9 en 5,2 doden per 1000 inwoners. Zuid-Holland had met 3,2 het laagste sterftcijfer. Het cijfer voor geheel Nederland was 4,1. De meeste slachtoffers vielen in gemeenten met minder dan 20.000 inwoners en dan met name in gemeenten met slechte woonvoorzieningen. Veel mensen in het Noordoosten van Nederland woonden in eenkamerwoningen en daar sloeg de Spaanse griep vooral toe. Ook was de sterfte hoog in ziekenhuizen en psychiatrische inrichtingen, waar mensen, die griepverschijnselen vertoonden, op één zaal werden verpleegd.

Eén op de 250 Nederlanders overleed aan de Spaanse griep. Bij bezoeken aan kerkhoven ziet men nog steeds aan de grafzerken, dat vele gezinnen binnen korte tijd hun familieleden verloren.

Deze inleiding is overgenomen van de website 'Vergeten Verleden', met dank aan drs. Luc Wagt.

De situatie in Losser

De Spaanse griep is natuurlijk niet aan Losser voorbijgegaan. De ziekte doet zijn intrede in onze gemeente in de maand juli 1918, door twee arbeiders, die uit het Duitse Essen zijn teruggekeerd en de verschijnselen vertonen van die geheimzinnige griep. Drie dagen later zijn er al 38 zieken in Losser.

DE SPAANSCH E ZIEKTE

Een kwaadaardig karakter
(Van onzen correspondent).

ENSCHEDÉ, 12 Juli

In Twente doen zich op het oogenblik tal van gevallen van Spaansche griep voor en wel voornamelijk in de fabriekssteden waar uit den aard der zaak vele textielarbeiders wonen, die werkzaam zijn in Duitschland.

In het plaatsje Losser, vlak aan de Duitse grens, zijn niet minder dan 25 patiënten, die aan genoemde ziekte lijden en het is te verwachten, dat het aantal slachtoffers zich uit zal uitbreiden. In Enschedé, Lonneker, Borne enz. doen zich eveneens gevallen voor, terwijl ook de roodvonk vele slachtoffers eischt, met het gevolg, dat in vele Twentsche gemeenten de zomervacantie vervroegd is.

De Nederlandsche arbeiders, in Duitschland werkende, die verschijnselen van de Spaansche griep vertoonen, worden op transport naar Nederland gesteld en verscheiden hunner stierven nog vóór zij hun woonplaats bereikten.

Het eigenaardige is nu, dat van regeeringswege of gemeentewege absoluut geen maatregelen worden getroffen, om het gevaar voor besmetting, dat door het zoo maar binnenkomen der aangetaste Nederlanders uitermate groot is, zooveel mogelijk tegen te gaan.

Voor deserteurs en ontsnapte krijgsgevangenen heeft men quarantainekampen gebouwd, waar de vluchtelingen tijdens een verblijf van enkele weken ontsmet worden. De door Spaansche griep aangetaste arbeiders laat men echter vrijelijk de grens overtrekken en naar hun woonplaats reizen, waardoor de kans voor besmetting zeer groot wordt. Geen enkele maatregel werd nog ten opzichte van deze lijdens genomen en dit grenst waarlijk aan roekeloosheid.

De buitenlandsche bladen komen ons weliswaar vertellen, dat de ziekte niet kwaadaardig is, doch menig arbeider uit Twente is er reeds aan gestorven. Bovendien gaat 't toch niet aan, de grensstreken openlijk aan het gevaar voor besmetting bloot te stellen, zonder dat de autoriteiten iets doen, om de

kans voor besmetting tot een minimum te rug te brengen, temeer, waar weerstandsvermogen, vooral onder den arbeidersstand, door ondervoeding zoo goed als niet meer gevonden wordt.

Waarlijk, het wordt hoog tijd, dat van de zijde der autoriteiten in dezen, dadelijk ernstig wordt ingegrepen.

De Spaansche griep.
In het Engelsche interneeringskamp te Groningen is de Spaansche griep uit gebroken. Er zijn ongeveer 100 gevallen. Men hoopt dat de patienten binnen 2 dagen genezen zullen zijn.
Te Losser zijn reeds 38 personen door de Spaansche griep aangetast.
Te Dalen zijn gisteren drie gevallen van de Spaansche griep geconstateerd.

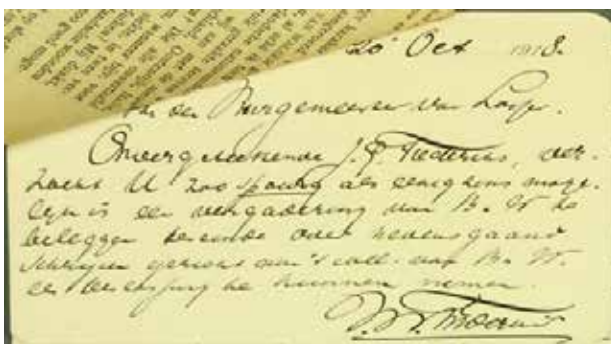
De mensen zijn verzwakt door de preciaire voedselsituatie, een gevolg van de nog steeds voortdurende Eerste Wereldoorlog. Er heerst een groot gebrek in de gezinnen, vooral bij de gewone man. Boter en kaas gaan op de bon en weldra kunnen vleesbonnen niet meer ingewisseld worden omdat er te weinig aanvoer is. En naarmate de oude oogst opraakt en er nog geen nieuwe producten van het land komen, worden vooral brood en aardappelen schaars. De verminderde weerstand van de mensen zorgt dan ook voor extra veel slachtoffers. Normaal gesproken kan men in drie à vier dagen herstellen, maar nu komt het veelal tot complicaties met longontsteking. Dit betekent voor velen de dood want penicilline is nog niet uitgevonden. Een voor Losser 'gunstige' bijkomstigheid is echter, dat de zusters van het nieuwe Sint Bernardus Gesticht, dat in 1916 was geopend en nog maar weinig patiënten had, nu de handen vol kregen. Tot op heden zijn afzonderlijke cijfers

**NEDERL. MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING
DER GENEESKUNST.**
Aan heeren geneeskundigen.
Naar aanleiding van het groot aantal bij het bureau ingekomen aanvragen om een waarnemer, tengevolge van het heerschen der griep, verzoekt de ondergeteekende dringend dengenen, die zich voor praktijkwaarneming beschikbaar stellen, zich onmiddellijk, hetzij schriftelijk, hetzij persoonlijk bij hem op te geven. (Raadhuisstraat 20, Amsterdam; interc. telefoon No. 5050).
Amsterdam, De directeur van het informatiebureau:
15 October 1918. SCHREVE.

nergens aangetroffen en waarschijnlijk ook niet vastgelegd. Wel vond ik in het archief van de Gemeente Losser een brandbrief van dokter Frederiks aan de burgemeester van Losser, naar aanleiding van een landelijke advertentie van 15 oktober 1918 over het 'zich beschikbaar stellen van praktijk-waarnemers' (pag.11). Deze advertentie zat als bijlage bij de betreffende brief, die later met het antwoord in het gemeentearchief is opgeborgen. Dokter Frederiks vraagt in deze brief met aangehechte urgentieverklaring om assistentie, omdat hij het aantal patiënten niet meer aankan en dus vaak te laat komt. De burgemeester, G.J.M. Eenhuis, is hierop direct in actie gekomen en heeft het verzoek naar de Inspectie voor de Volksgezondheid gestuurd.

Burgemeester G.J.M. Eenhuis (1907-1919).

Urgentieverklaring bij de brandbrief.

Wat de burgemeester aan de Inspectie heeft geschreven valt niet na te gaan. Men had in die tijd natuurlijk nog geen fotokopieën en elke uitgaande brief werd in snelschrift overgeschreven in zogenoemde kopieboeken.

De burgemeester ontvangt op 8 november 1918 een brief van de Inspectie voor de Volksgezondheid Utrecht, waarin het verzoek wordt afgewezen.

Hierop volgt een discussie tussen burgemeester Eenhuis en de Gezondheids-Commissie Oldenzaal* over het weer openstellen van scholen in Berghuizen bij Oldenzaal (toen nog gemeente Losser). De inhoud van de brief van Eenhuis aan genoemde commissie moet op zijn zachtst gezegd 'stevig' zijn geweest, wat mag blijken uit het antwoord van de commissie.

Zondag, 20. Okt. 1918

College van B en H. de Kruis.

Ons getuende J. G. Frederiks, verzocht
 te gunt de uithoeding der Spaansche Griep epidemie
 hebij van een arts hebij van een Semi.

Wij acht zich niet meer verantwoordelijk te gunt
 1/2 deel groot aantal patiënten, die een botengetuende
 ziekte lidenke zich te ken geen voldoende geneeskundige
 hulp meer verschaffen.

Wel geschied dat als heden om hulp verzocht
 wordt dert eerst wagen of overmorgen ken kortwel
 waden, zoodat het gevallen zonder geneeskundige
 hulp zeker zullen verkanen.

Wij verzocht Uw Geacht college telegraphisch
 oproeping van een arts Semi. Dit het Informatie
 hebij van een Semi. Dit het Informatie

De brandbrief van 20 oktober 1918.

Dokter Frederiks vlak na de Eerste Wereldoorlog en op latere leeftijd.

Hoe de Spaanse Griep in de Gemeente Losser is verlopen heb ik onderzocht in de 'Uniforme Gemeenteverlagen' 1851-1919 (door de HKL gedigitaliseerd), waarin onder andere sterftcijfers op jaarbasis werden vermeld:

	Man	vrouw	totaal
1916	82	96	178
1917	89	77	166
1918	127	109	236
1919	94	76	170

Op weinig wetenschappelijke wijze kom ik hierbij tot de volgende conclusie: De totale bevolking van de Gemeente Losser (dan nog inclusief Berghuizen) bedroeg in 1919 rond 12.500 personen. Bij een extra sterfte van 65 personen in het griepjaar 1918 is daarmee sprake van 5,2 doden per 1.000 personen dus precies het 'Overijsselse' gemiddelde. Het aantal ziektegevallen is uiteraard een veelvoud hiervan geweest. Van de buurtschap Berghuizen zijn geen aparte cijfers bekend. Wel mag worden aangenomen dat, in een min of meer 'stadse' omgeving, de besmettingskans groter moet zijn geweest dan in de rest van de gemeente.

Het platteland was destijds dun bevolkt en dokter Frederiks maakt in zijn brief melding van extra (reis)kosten. Hij vraagt hiervoor een vergoeding, waarschijnlijk zonder veel resultaat.

Tot slot nog de hiervoor genoemde brief van 12 november 1918 over 'Berghuizen', waaruit kan worden opgemaakt dat burgemeester Eenhuis de Gezondheids-Commissie Oldenzaal kennelijk heeft 'beschuldigd' van een 'dwaas advies'.

Het is een feit, dat de samenleving door de Spaanse griep behoorlijk ontwricht is geweest en dat de communicatie en het overzicht in die tijd gebrekkig was. Zo is bijvoorbeeld de opkomst van dienstplichtige militairen voor onbepaalde tijd uitgesteld. Scholen had men dan ook beter langer dicht kunnen houden.

Met de kennis van nu weten we dat de Gezondheids-Commissie Oldenzaal kennelijk (nog) niet over de juiste kunde en informatie beschikte en dat de burgemeester (met waarschijnlijk dokter Frederiks als informant) in zijn stellingname mogelijk toch gelijk heeft gehad. Helemaal zeker zullen we het nooit weten.

GEZONDHEIDS-COMMISSIE TE OLDENZAAL.

OLDENZAAL, den 12 November 1918.

No. 314/64.

O N D E R W E R P :
Spaanische griep.--

Naar aanleiding van Uw schrijven dd. 9 Nov. jl., no. 499, deelen wij U beleefd mede, dat ons uit den inhoud van dat schrijven de dwaasheid van ons advies niet is gebleken.-- Dat er ten huize van een paar onderwijzers der scholen te Berghuizen nog enkele gevallen van Spaanische griep voorkomen, kan, naar onze meening en mede naar de meening der geneeskundigen alhier, geen reden zijn de scholen niet te heropenen.-- Ook te Oldenzaal en in andere gemeenten wordt met het voorkomen van nog enkele gevallen geen rekening gehouden.-- Dat te Berghuizen nog veel personen aan bedoelde ziekte lijden kunnen wij, op grond van ingekomen mededeelingen der behandelende geneeskundigen, ten stelligste tegenspreken.--

Wij nemen in ons bovengemeld advies dan ook geen verandering te moeten brengen, tenzij ons door geneeskundige verklaringen de twijfel worden geleverd dat de Spaanische griep te Berghuizen nog veel voorkomt.--

Aan:

Heeren Burgemeester en
Wethouders der gemeente
O L D E N Z A A L.--

de GEZONDHEIDS-COMMISSIE, gezeteld te
O l d e n z a a l,
de Secretaris.

Z.E. de Minister van Oorlog deelt mij mede, dat in verband met de thans heerschende griep-epidemie de inlijving van het thans nog overschietende gedeelte der dienstplichtigen van de lichter 1918, toegewezen aan de regimenten huzaren, welke inlijving zou plaats hebben in het tijdvak van 2—5 December 1918, door genoemden Minister wordt uitgesteld tot een nader te bepalen tijdvak.

** De Gezondheidswet van 1901 en de komst van gezondheidscommissies.*

De Gezondheidswet bepaalt dat er nieuwe gemeentelijke gezondheidscommissies moeten komen (gemeentelijk adviesorgaan in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, samengesteld ter verbetering van de hygiënische omstandigheden). De gezondheidscommissies volgens de nieuwe richtlijnen starten 1 december 1903. De Gezondheidswet markeert de overgang van een afzijdige naar een actief ingrijpende overheid op het terrein van de gezondheidszorg. De wet geeft het gemeentebestuur en de plaatselijke gezondheidscommissie meer mogelijkheden en bevoegdheden om maatregelen te nemen ten behoeve van de volksgezondheid. Het geheel aan maatregelen heeft op termijn een belangrijke bijdrage geleverd aan het dalen van sterftecijfers. In 1933 werden de gezondheidscommissies landelijk opgeheven. Vanaf 1937 wordt de GGD opgericht, de gemeentelijke geneeskundige en gezondheidsdienst.

Functioneren van de commissies in de praktijk:

Waren de gezondheidscommissies tijdens de uitbraak van de Spaanse griep niet te laat met aan de bel te trekken bij de gemeentebesturen? Toen men op 28 november 1918 het besluit nam iets te doen was de ziekte al bijna uitgewoed. Verder kunnen we de conclusie trekken dat de commissies weinig in de melk te brokkelen hadden. Het bleef in die tijd bij het geven van adviezen op het gebied van volksgezondheid.

Bronnen:

Bernardus Stichting Losser 1916-1991 door Thea Evers.

Gemeente Archief Losser.

Website 'Vergeten verleden'.

Andries Kuperus

Weenters van aleer

De oalerwetske weenters
hèj rechteveort nig meer,
wat was 't mangs gloep'ns koald
in tied'n van aleer!
Mien eumke leup dan boet'n,
'n dröppel an 'n nös,
hee zèè: i-j könt wa weet'n
dat 't nowvedan hard vrös.
De peggels ies dee hung'n dan
te gleenster'n an de poomp,
en 'n stoefsnee heur'n i-j kraak'n
oonder ziene kloomp.

Wi-j stökker'n dan 't fenuus op
aw koald wänn'in de hoed
en tòch foonkel'n de iesbloom'n
met steernkes op de roet.
De Va zèè 's-aoms vuur 't sloap'n:
loaw èèm'n noar boet'n goan,
dan köw de weâld bekiek'n
met snee en volle moan.
Mien Moo dee was luk fiest'rig,
ze zèè: ik bliew in 't hoes,
de weend snit ow 'n aom of,
dan krig 'n mèens gin poes

Met 't eumke, Va en 't joonkvolk
stonn' wi-j dan achter 't schop,
de steernkes köj zeen glitter'n,
de moan scheen hèelder-op.
De oale, zwoare eek'n
bi-j Bets van Harbrink's stee,
dee hänn' zwat-witte tække
met zonnen foss'n snee.
Joa, dat wänn' nog es weenters,
in tied'n van aleer,
ik zèj ow leu, zo hèj ze
in dissen tied nig meer.

Hennik van 'n Scheenken
(ps. Van Hennie Hamhuis (1927-
2011))

CASPAR HOUCHÉ, DESERTEUR

Waarheid en fictie

Ongeveer anderhalf jaar geleden werden wij geattendeerd op een Duitse soldaat, die in de Eerste Wereldoorlog op Nederlands grondgebied doodgeschoten zou zijn en op de particuliere begraafplaats 'Ebeltjeshof' in Overdinkel begraven is. Het onderwerp intrigeerde ons en velen spanden zich in om over dit gebeuren wat meer te weten te komen. Vooral André van Aarsen onderscheidde zich met zijn niet aflatende speurzinn. Er kwamen heel aardige feiten boven water, maar helaas niet voldoende voor een historisch verantwoord artikel, maar wel teveel om het onderwerp zo maar te laten schieten. Daarom is ons redactielid Sietse Smit, erkend 'verhalenverteller', na gaan denken over 'wat er gebeurd zou kunnen zijn en over wie en wat deze soldaat misschien geweest is'. Zijn naam is in krantenartikelen en aktes verschillend geschreven, maar het gaat wel om dezelfde persoon. Wij hebben gekozen voor Caspar Houché, overeenkomstig de overlijdensakte. Het resultaat is een bijzonder verrassend artikel.

(Redactie).

De wieg van Caspar Houché stond in Krefeld (Duitsland), tot 1929 'Crefeld' genaamd, waar hij op 18 december 1891 geboren werd. Zoon van Caspar Houché en Anna Klein Schirkes. Vader was stukadoor en verdiende, behalve in de winter, goed de kost. Moeder had een weefgetouw thuis en gebruikte al haar vrije tijd voor het weven van laken. Ze stond bekend om haar nauwkeurige werk en lange rollen stof zonder weeffouten. Haar product vond gretig aftrek bij zowel de Krefeldse confectionairs als bij de bevolking. Ze woonden in een bescheiden huis aan de rand van Krefeld. Ze hadden een leuke moestuin, een haan en 12 kippen, genoten van elkaar en hun zoon Caspar (de Koninklijke). Vlak voor zijn tweede verjaardag kreeg Caspar een zusje. Ze werd vernoemd naar haar oma van moederskant: Clothilde (de Heldin). Buiten de normale problemen om, groeiden de kinderen op in een veilige, gezellige en sociale omgeving. Zondags ging men naar de kerk en daarna werd familiebezoek afgelegd. Caspars opa en oma, van vaderskant, woonden in het centrum van Krefeld. Daar was altijd wat te doen en ze waren heel lief. De kinderen werden verwend met oma's eigen gebakken koek en thee met veel melk. Op één van de bezoeken kreeg Caspar een stokpaardje dat opa zelf had gemaakt en Clothilde kreeg een pop, met vlechten en echte kleertjes, die oma had gemaakt.

Het leven was goed als je de last van de bedwantsen niet meerekende. Elke

morgen werd het gezin wakker met rode, jeukende bultjes op de benen en dijen. In de lakens zaten kleine rode vlekjes bloed. Toen het probleem nagenoeg niet meer te harden was ging vader naar de gemeente en vroeg om raad. Hij kwam terug met het advies om alle stro in de matrassen te vervangen, maar dat had hij al wel tien keer gedaan. Het bedlinnen moest in één op drie, met water, verdunde schoonmaakazijn gewassen worden en gebleekt in de hete zon. De naden, waar de bedwantsen zich in konden verstoppen, bij de slaapplekken, moesten gereinigd worden met pure schoonmaakazijn. Verder moesten bij de slaapplekken zoveel mogelijk citroenplanten geplaatst worden. Deze roken erg lekker, hielden de muggen op afstand en de bedwantsen hadden een hekel aan de geur. Na de grote schoonmaakbeurt, zoals die was voorgeschreven, rook het huis naar citroen en azijn. Geen onaangename geur en lekker fris. Het probleem bedwantsen was voorlopig overwonnen.

Na de lagere school ging Caspar op karwei met zijn vader, die hem het vak van stukadoor leerde. Clothilde bleef bij haar moeder Anna, die haar het weven bijbracht.

Op zijn negentiende werd Caspar opgeroepen om zijn militaire dienstplicht te vervullen. Hij werd ingedeeld bij het Infanterieregiment Nummer 17, Graf Barfuß 4, eerst gelegerd in Herford, later in de garnizoensstad Gronau. Het regiment was genoemd naar graaf Barfuß (1635-1704), bevelhebber in de Grote Turkse oorlog (1683-1693). Dit regiment was het 4e in de toenmalige provincie Westfalen en het 17e van het Pruisische leger.

Een groepsfoto van (een deel) van het regiment Graf Barfuß 4. Caspar Houché zou hier op kunnen staan. Maar of het ook echt zo is?

De van nature rustige en sociaal ingestelde Caspar kon slecht wennen aan de mannelijke, harde en gedisciplineerde omgeving waarin hij terecht kwam. Hij had een afkeer van vechten en werd daar nu mee geconfronteerd. Over zijn schouder droeg hij een geweer met een lengte van 1,25 meter en een gewicht van 4,1 kilogram, de Mauser 7.98 mm. Met een op het geweer te plaatsen bajonet moesten hij en zijn collega's oefenen op een met stro gevulde jutezak, die de vijand voorstelde. Een bezigheid die Caspar tegen stond.

Tijdens een weekendverlof in 1911, ging hij weer eens als van ouds met zijn zus en ouders ter kerke. Thee en koek bij zijn grootouders en de verhalen van opa over 'Meister Ponzelar', wiens bronzen beeld, gemaakt door de kunstenaar Johann Stiegmann, een week eerder op de Ostwall onthuld was. Clothilde hing aan de lippen van haar opa. 'Meister Ponzelar' als het zinnebeeld van de wevers in Krefeld. Krefeld een stad die wereldfaam had op het gebied van geweven zijde, brokaat en laken. Ook wel genoemd de stad van zijde en fluweel. Keizers, koningen en kerkvorsten moesten volgens de 'dresscode' gekleed gaan in kostbare stoffen uit Krefeld. 'Meister Ponzelar', het standbeeld van een zijdewever met een rol lakenstof op zijn schouder, herinnert tegenwoordig nog aan de vele wevers die de stad telde. Bij het vertrek vertelde opa dat hij zich ernstige zorgen maakte. Op het gemeentehuis had hij gehoord dat Frankrijk de hoofdstad Fez in Marokko had bezet om de Marokkaanse opstand te onderdrukken. Duitsland was hierover niet geïnformeerd en zag hierin een bedreiging van haar handelsbelangen. Hierdoor ontstond de Tweede Marokkocrisis. Ook in 1905 was er al zo'n crisis geweest en dat had toch internationale spanningen teweeg gebracht.

Op de terugweg naar huis heeft de familie Houché de bronzen sculptuur van 'Meister Ponzelar' nog bewonderd en spraken ze hun ongerustheid uit over die crisis in het verre Noord-Afrika. Welke gevolgen zouden hieruit kunnen voortkomen? Gelukkig liep dit met een sisser af, want op 30 maart 1912 werd het verdrag van Fez gesloten.

Twee jaar later - Caspar was nog steeds onder de wapenen - was het wel raak.

De moord van 28 juni 1914 op aartshertog Frans Ferdinand, de troonopvolger van keizer Frans Jozef van Oostenrijk - Hongarije, was de directe aanleiding tot de Eerste Wereldoorlog, ook wel De Grote Oorlog genoemd. Op 28 juli 1914 begon het conflict met de Oostenrijks - Hongaarse invasie van Servië, gevolgd door de Duitse invasie van België, Luxemburg en Frankrijk en een Russische aanval op Duitsland.

In afwachting van een overplaatsing naar het front ergerde Caspar zich aan de nutteloze discipline, het eeuwige poetsen van zijn schoenen en koppel en de niet aflatende inspectie op het onderhoud van zijn geweer. Van zijn zus kreeg hij begin 1916 een brief. 'Met vader en moeder is alles goed. Ik wens je het allerbeste en hoop niet dat jou hetzelfde lot treft als oom Wilhelm, de jongste broer van Pa, die, zo heeft de familie van een legerkoerier vernomen, zwaar gewond is geraakt aan het front in Frankrijk. Opa en Oma hebben hier intens verdriet over. De kans is namelijk groot dat oom Wilhelm beide benen moet missen. Het lijkt wel of ze tien jaar ouder zijn geworden. Oma huilt de hele dag.' Caspars stemming, die al niet zo best was, viel drie niveaus naar beneden. Hij zocht een uitweg om aan die vreselijke oorlog te ontkomen. Deserteren viel niet aan te denken. Of toch? Hij had gehoord wat deserteurs boven het hoofd hing als ze werden opgespoord. Bovendien werd de familie van de deserteur op niet mis te verstane wijze behandeld. Uitgekotst en uitgestoten. Eigendommen werden geconfisqueerd door de staat.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd in de grensstreken, dus ook in Twente, de staat van beleg uitgeroepen. Aan de grens werd zeer streng gecontroleerd, zowel door Nederland als Duitsland, mede om het smokkelen tegen te gaan.

Op een avond werd Caspar betrapt op roken terwijl hij op wacht stond. Een ernstig vergrijp volgens zijn Hauptfeldwebel Wagnermann, 'de vijand kon hem op een afstand van 80 meter wel zien... ernstig plichtverzuim... het in

gevaar brengen van zijn kameraden...' Vijf dagen eenzame opsluiting op water en brood, deed hem besluiten te vertrekken zodra de mogelijkheid zich voordeed. Dit kon niet moeilijk zijn. Hij was immers gelegerd op een afstand van nog niet één kilometer van het neutrale Nederland.

Zonder zijn dienstkameraden op de hoogte te stellen, verliet Caspar op een vroege ochtend in april 1916, een kleine maand voordat zijn legereenheid zou worden overgeplaatst naar Polen, zijn slaapplek. Hij trok zijn militaire kostuum aan en nam zo weinig mogelijk bagage mee. Gedekt door de donkere nacht kwam hij via de achterkant van het kampement vlak bij de weg naar Gildehaus en liep door de natte sloot richting de Bardel. Hij verliet de sloot, stak de weg over en liet zich zakken in het ijskoude water van de Rührenbergerbeek, dat tot aan zijn borst kwam. Na tien meter waden bevond hij zich in Nederland en volgde de beek tot aan de Ficksweg. Het was al bijna licht toen hij uit de beek kwam en hij was ijskoud. Het water sijpelde uit zijn kleding. Ondanks dat had hij het angstzweet in zijn nek staan. Toch voelde hij de vrijheid en een ongekennde blijdschap. Hij dankte God dat hij het er voorlopig veilig van had afgebracht. Het was zijn bedoeling om naar Losser te gaan en zich te melden op het gemeentehuis. Via de Invalsweg ging hij op weg.

Toen hij de Wepeloweg naderde zag hij daar de voddenman Hansie Stoefkes, die al vroeg met zijn hondenkar op weg was om zijn nering voor die dag bij elkaar te schrapen. Hansie sprak hem aan en had natuurlijk al lang gezien dat hij met een Duitse militair van doen had: 'Zo mien jong. Bin ie'm smeert? Dat heb ie goed bekeek'n. Mar veur da'j verder goat mo'j eerst wat dreugs an zien te krieg'n and'rs wo'j zeek. Hier links om de hoek is café 'De Batavier', doar ku'j wa bie de kachel goan zitt'n. De kroegbaas is 'n beste keer'l en hij hef 'n prima wief.' Tien minuten later zat Caspar, zijn naakte lichaam bedekt door een paardendeken, zich te warmen aan de loeiende houtkachel. De kroegbazin, vrouw Herrebouts, stookte het vuur tot ongekennde hitte en voorzag Caspar van warme melk en bruinbrood met reuzel en kaantjes. Zijn bloed begon weer te stromen van de warmte en de liefdevolle ontvangst in café 'De Batavier'. Zijn uniform werd verbrand en Caspar kreeg oud ondergoed, een oude broek en een trui van vrouw Herrebouts. Zijn plan om zich te melden op het gemeentehuis in Losser werd hem afgeraden. Hij mocht voorlopig blijven en kreeg een warme slaapplek boven de stal achter het café. In ruil voor kost en inwoning kon hij wat karweitjes rond het huis opknappen en Herrebouts helpen met diens grondwerkdrijf.

Op deze veel latere foto van de Welpeloweg in Overdinkel staat links nog het huis (met de voordeur op de hoek) van Herrebouts. Rechts het terrein van de voormalige ABTB.

Buiten het gemis van zijn familie was Caspar een behoorlijk tevreden mens. Hij deed klusjes voor de familie Herrebouts en sprong, bij zomerdrukke, bij op de boerderij van de familie Kanon. Hij nam deel aan het sociale leven in Overdinkel en was een geziene vrolijke gast. Heimwee was zijn enige probleem. Contact met zijn familie was vrijwel uitgesloten. 's Nachts werd hij soms badend in het zweet wakker. Hij droomde dan over zijn zusje en ouders die door overheidsdienaren uit hun huis werden gezet omdat hun zoon een deserteur was.

Op maandagavond 26 maart 1917, omstreeks half negen zat Caspar zich te warmen bij de kachel in 'De Batavier'. Hij was net terug van boer Kanon. De hele morgen was hij bezig geweest met het opruimen van de schuur. 's Middags had hij samen met Kanon het kippenhok uitgemest en het hekje van de tuin gerepareerd. Het was koud. Vier graden boven nul maar de wind uit het Noordwesten gaf het gevoel dat het vroom. Vrouw Herrebouts bracht hem het avondeten. Stampot boerenkool met spek. De cafédeur zwaaide open en er kwam een man binnen die Caspar niet kende. Hij sprak de woorden: 'Ik kom net van 't Zollamt Tiek'nhook en door steet 'n vrouw die oe wil sprekk'n. Nee, ik weet niet wie 't is mar ze vreug noar Caspar Houché. 'k Dach nog 'k zal 'm 't geliek vertell'n.' Caspar bedacht zich geen moment. Greep z'n jas van de kapstok en schoot zijn klompen aan. Wie zou dat zijn? Moeder of Clothilde, zijn zus, die hij altijd 'mijn kleine heldin'

noemde. Het was bewolkt en donker toen hij via het karrenspoor naar de grensovergang liep. De zon was al lang ondergegaan en de maan liet zich slechts sporadisch zien. Caspar voelde zich steeds lichter worden en begon harder te lopen. Zijn klompen schopte hij uit. Op sokken ging hij sneller. Zijn hart ging wild te keer. Moeder of Clothilde? Of beide? Op een afstand van ongeveer 30 meter zag hij dat de slagbomen van de grens gesloten waren. Hij zag niemand. Een wolk schoof voor de maan vandaan en zette de grens in een schamel licht. Zag hij daar in de verte een vrouw staan? Moeilijk te onderscheiden. Hij moest dichterbij. Hij bukte zich om onder de slagboom door te gaan. Toen hij aan de Duitse kant stond voelde hij een harde slag tegen zijn borst en hoorde hij de harde knal van een geweer. Hij viel ruglings op de grond. Donderjuu. Hadden die hufters hem toch te pakken gekregen. Hij wist zich, door zich met zijn benen af te zetten, nog enkele meters te verplaatsen en schoof zo weer onder de slagboom door. Twee minuten later klopte zijn blijde hart niet meer en stierf hij op Nederlands grondgebied.

Verantwoording:

- Ø Recherche doet vermoeden dat Caspar Houché geboren is op 18-12-1891 in Krefeld. (In de gegevens van begraafplaats 'Ebeltjeshof' wordt gesproken over een geboortedatum van 17-12-1891). Of hij een zus had is niet bekend. Zijn vader was stukadoor. Of zijn moeder aan thuisweven deed is niet bekend.
- Ø Het bronzen beeld van 'Meister Ponzelar', ontworpen door de kunstenaar Johann Stiegmann, staat op de groene middenberm van de Ostwall in Krefeld. Op de sokkel van het beeld staat het jaartal 1910. In documentatie wordt gesproken over een onthulling van het beeld in 1911.
- Ø In het eerste halfjaar van 1916 is een Wilhelm Houché gesneuveld aan het front in Frankrijk. Zie RIR 68/Verlustliste 1916 1. Halbjahr. Verwondingen niet bekend. (RIR betekent: Reserve Infanterie Regiment).
- Ø Caspar Houché was onder de wapenen bij het Infanterie-Regiment Graf Barfuß (4 Westfälisches) Nr. 17, 2. Ersatz-Bataillon Inf.Rgt. Nr 17 in Gronau. (Dit deel van het 17e werd op 29 april 1916 opgeheven, het 17e werd nadien ingezet in Polen). Blijkens artikelen in diverse kranten deserteerde Houché waarschijnlijk in 1916. De aanleiding tot het deserteren is niet bekend. In Nederland waren duizenden Duitse deserteurs ondergedoken of in kampen ondergebracht.
- Ø De familie Herrebouts dreef in genoemde tijd het café 'De Batavier' aan de Kerkhofweg, hoek Welpelweg. Perceel 35. Destijds O (Overdinkel) 35 genoemd.
- Ø In Overdinkel was destijds een boer genaamd Kanon. Overlevering zegt dat

Caspar Houché hier hand- en spandiensten heeft verricht.

- Ø Het is niet bekend wie Caspar de boodschap bracht, dat een vrouw aan de grens op hem stond te wachten.

In een krantenartikel uit de 'Gronauer Nachrichten' wordt vermeld dat Caspar Houché met enige regelmaat aan de grens verscheen om zijn meerdere te 'hänseln' (pesten).

'Vor ungefähr Jahresfrist desertierte hier von den 17er ein Musketier Caspar Husche, der sich seit dieser Zeit bei einem Landwirdt an der Grenze in Diensten befand. Der Deserteur konnte sich nicht verkneifen, sich von Zeit zu Zeit an die Grenze zu stellen und die deutschen Posten zu hänseln. So machte er es auch vor einigen Tagen wieder. Er getraute sich sogar noch einige Schritte auf deutsches Gebiet zu gehen. Auf den Anruf des deutschen Landsturmmanns, verhöhnte er diesen, worauf dieser von seiner Schusswaffe Gebrauch machte und den Deserteur niederschoss. Der Verwunderte hatte noch soviel Kraft, sich auf holländisches Gebiet zu Schleppen, wo er dann verstorben ist.

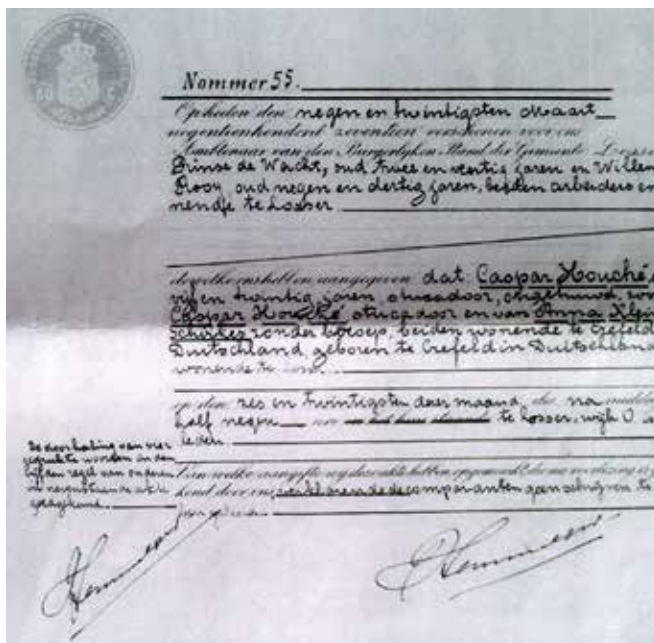
De dood van een deserteur.

Zooals we mededeelden, werd Maandagavond op de grens bij Losser de Duitsche deserteur J. Kasper door een Duitschen Feldwebel doodgeschoten. Omtrent dit tragisch ongeval weet men te Losser de volgende bijzonderheden mede te deelen. K. had den officier der Duitse grenswacht beleedigd, waarop deze officier aan een onder hem staanden Feldwebel last had gegeven, bedoelden K. neer te schieten, zoodra hij hiertoe gelegenheid vond. Maandagavond bevond genoemde deserteur zich in een café te Overdinkel, nabij de grens, toen hij een boodschap ontving, dat iemand aan de grens hem wenschte te spreken. K. begaf zich onmiddellijk derwaarts en zag aan de overzijde der grens een vrouw staan. Nauwelijks had K. een voet gezet op Duitsch grondgebied, toen achter hem een donderend „halt“ klonk. Toen hij zich omkeerde, ontving hij direct het doodelijk lood in de borst. Als belooning voor dit „heldhaftig“(!!) optreden ontving bedoelde Feldwebel 5 mark in geld en 14 dagen extra-verlof.

Nederlandse kranten, zoals hier De Telegraaf, namen in eerste instantie de 'Duitse versie' over, maar publiceerden vervolgens ook 'het andere verhaal'. De Feldwebel die de deserteur had gedood kreeg als beloning vijf Reichsmarken en 15 dagen verlof.

- Ø Rinse de Wacht (42) en Willem de Rooy (39), arbeiders, wonende te Losser, hebben op 29 maart 1917 aangifte van overlijden gedaan van Caspar Houché. Hij was 25 jaar oud en is op 26 maart 1917 's middags na half negen te Losser in de wijk O overleden. Doodsoorzaak niet genoemd. Zoon van Caspar Houché, stukadoor, en Anna Klein Schirkes wonende te Krefeld. <https://familysearch.org/pal:/MM9.3.1/TH-1-19052-95332-14?cc=1831469&wc=10702074>. Handgeschreven overlijdensakte. Nummer (nummer) 55.
- Ø Het is bekend dat Houché begraven is op de Ebeltjeshof te Overdinkel. De vereniging beschikt over een vergunning tot het begraven van het stoffelijk overschot van Houché. Daarnaast beschikt men over een aantal krantenartikelen (Duits en Nederlands) betreffende deze zaak. Als geboortedatum van Houché wordt hier aangegeven 17 december 1891. Waar hij hier precies begraven is weet men niet. Er is een folder uitgegeven bij de renovatie van het kerkhof, waarin staat dat er 3, mogelijk zelfs 5 deserteurs begraven liggen. Er bevindt zich op de Ebeltjeshof inderdaad een rechthoekige plek, omzoomd met rododendrons, die plaats zou kunnen bieden aan 6 tot 8 graven.

Met dank aan het niet aflatende enthousiasme van: André van Aarsen, Thea Evers, Andries Kuiperus, Bennie Nijhof en Georg van Slageren.

Sietse Smit

PAULTJE'S HERINNERINGEN (3)

Het succesvolle E-team van KVV Losser in 1962.

Van links naar rechts:

staand: Bennie Wijering, Hennie Spijker, Hans Olde Bolhaar (overl.), Alphons Wijering, Bart Plageman en Gerard Diepmaat.

Knielend: Paul Bulters, Jan Elshof, Wil Slot, Hennie Breukers en Tonnie (Pele) Wijering.

Ex-journalist Paul Bulters jr. werd in 1948 geboren in het voormalige postkantoor op de hoek van de Driehoekstraat en de Braakstraat. Ongeveer op de plek van de huidige supermarkt EMTÉ.

Omdat zijn vader ook Paul heette noemden veel oudere Lossernaren hem tot op latere leeftijd nog 'Paultje'. Hij kijkt in deze rubriek, vaak met een knipoog, terug op zijn jeugd in Dorp Losser in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw.

In deze aflevering de derde bijdrage van Paul Bulters.

De gebraden kip

Mijn hele ziel en zaligheid legde ik erin: Voetbal. Paultje zag je vrijwel niet zonder bal. Honderden keren vormde de muur van de ABTB (de Boerenbond) of het Huisvestingsbureau aan de toenmalige Driehoekstraat mijn tegenstander. Die slaagde er natuurlijk altijd in de door mij toegespeelde bal terug te kaatsen. Zo bleef je bezig. 's Avonds troffen de jongens uit de omgeving van de Braakstraat en de Kloppenstraat elkaar op het sportveldje achter lagere school De Springplank, in de beginjaren nog gebruikt door de handballende vrouwen van KSV Losser. Dat was de tak gymnastiek en handbal van de voetbalclub KVV Losser.

Mijn vader was voorzitter van de supportersvereniging van de Katholieke Voetbal Vereniging Losser en niet zo verwonderlijk was dus, dat ik als junior de oranje-zwarte kleuren ging dragen. De katholieken gingen naar KVV, de algemene naar het geel-blauwe TAR en de socialisten naar de roodhemden van PJ. Die weg was scherp afgebakend.

Wij hadden een schitterend juniorenelftal, dat tot aan de seniorentijd bijeen bleef en later zelfs uitkwam in de landelijke geselecteerde jeugd. Een voorhoede met van links naar rechts: Tonnie Elferink, Hennie Breukers, Ben

Lubbers, Hans Kuipers en ondergetekende zorgde voor een ongeken- de doelpuntenproductie. Ook het eerste elftal stond op een hoog niveau en ik herinner mij een promotiewedstrijd van het eerste elftal tegen het Zut- phense De Hoven, onder de IJsselbrug. Wij speelden daar als jonge voetbal- lertjes een voorwedstrijd en ik hoor daar een supporter van de thuisclub zeggen: 'Ik hoop niet, dat het eerste elftal van Losser zo goed speelt.' Maar dat bleek ijdele hoop. Zowel wij als het eerste won met grote cijfers.

Bij thuiskomst ging het gepromoveerde eerste elftal op de platte wagen door het dorp en wij zorgden bij de zij-ingang van clubcafé De Vereniging (KAB-gebouw) aan de Gronausestraat voor een erehaag. En maar zingen tot je een ons woog: 'Zwarte broek en oranje-shirt, dat zijn de Losserlui, oh la hi, la oh la la la'. En weer opnieuw en opnieuw.

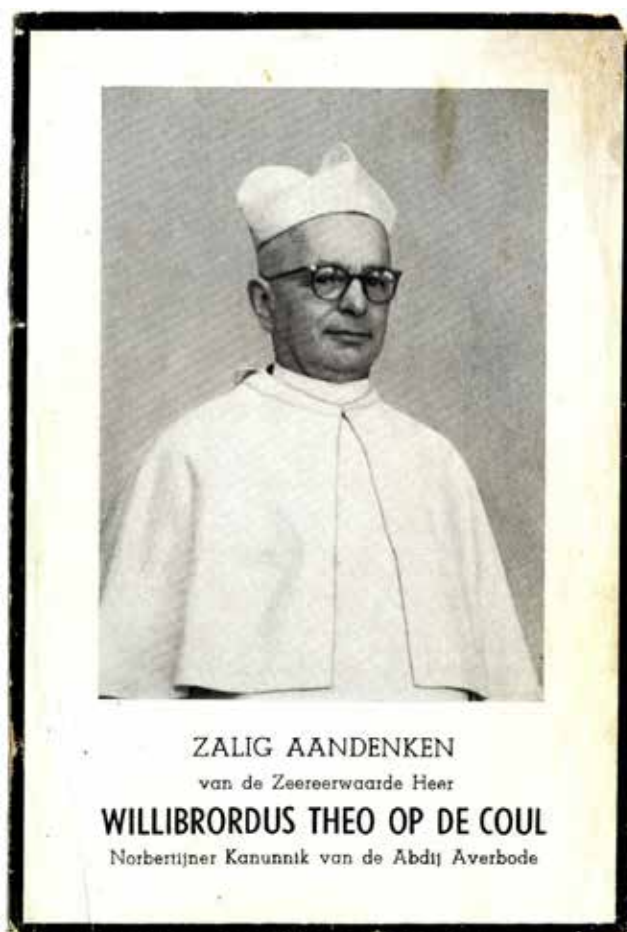
Elke woensdagavond vergaderde de elftalcommissie en op de donderdag- morgen vanaf 11.00 uur hingen de opstellingen van de elftallen in een kast- je aan de muur van café De Vereniging. Als om 12.00 uur de schoolbel ging spurtte je met een noodgang vanaf het schoolplein naar het tegenoverlig- gende café om te zien of je wel opgesteld was en hoe laat je per fiets ver- trok voor de uitwedstrijden naar Overdinkel, Glane, Enschede, Glanerbrug of Oldenzaal.

Ons jeugdelftal werd ook regelmatig kampioen en dan was er in de boven- zaal van De Vereniging groot feest met patat en limonade. Samen met de twee elftalvaarders en trainer en natuurlijk de geestelijk adviseur en dat was altijd een kapelaan van de Maria Geboortekerk. Ik herinner mij één van die feestjes. Iedereen moest proberen een deel van een bijbels verhaal te ver- tellen (hoe verzinnen ze het). Op een gegeven moment kwam er een ge- braden kip op tafel om aan te snijden voor bij de patat.

Geestelijk adviseur kapelaan Lenting zag de kip liggen en zei: 'Nu zal ik een bijbels verhaal vertellen'. Zijn keuze was gevallen op het geboorteverhaal van Christus. Een bewuste keuze zo bleek. Hij eindigde zijn bijdrage aan het feest met: 'Maria wikkelde het kindje in doeken en liep er ras mee heen'. Terwijl hij dat zei, stond hij op pakte een tafellaken en wikkelde daar de gebraden kip in. Hij ging de deur uit en wij hebben zowel de kapelaan als de kip niet meer teruggezien.

De leiders hebben in samenspraak met eigenaar Piet Bouwma van De Ver- eniging overigens wel voor een vervangende kip gezorgd.

Paul Bulters

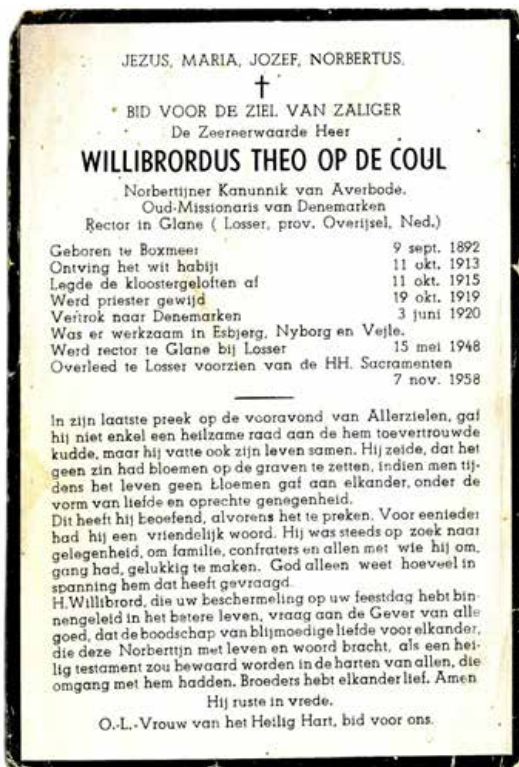

Dit bidprentje is een mooie aanleiding om iets over de zielzorg in Glane te vertellen.

Voor geestelijke zorg waren de inwoners van Glane vroeger aangewezen op Losser. De slechte wegen maakten de wekelijkse kerkgang, vooral in de wintermaanden, soms erg moeilijk. In de eerste decennia van de 20ste eeuw werden twee vergeefse pogingen gedaan om in Glane een kerkje te bouwen. Na de Tweede Wereldoorlog werden de plannen weer opgepakt en met veel kracht bij het

parochiebestuur in Losser onder de aandacht gebracht. Men kreeg toestemming om vooruitlopend op de bouw van een kerk, de mis te laten lezen in het R.K. Verenigingsgebouw. De eerste Heilige Mis werd daar opgedragen op zondag 13 april 1947.

Op 21 maart 1948 vond de aanbesteding plaats voor de bouw van een kerkje, dat was ontworpen door de Oldenzaalse architect Cl. Hardeman. De bouw werd voor een bedrag van fl. 29.400 gegund aan de firma Meier en Rikkert uit Denekamp. Op 21 oktober 1950 werd de Sacramentskerk ingewijd door deken I. van den Berg uit Oldenzaal. De directie van Van Heek in Losser had bericht van verhindering gestuurd, vanwege een drijfjacht in Driene!

Zoals uit het bidprentje blijkt was Rector Op de Coul al vanaf 1948 met de zielszorg in Glane belast.

In 1975 werd onder grote belangstelling het zilveren jubileum van het kerkje gevierd. Helaas was nog geen twintig jaar later opeens alles anders. Door gebrek aan belangstelling voor de vieringen, gebrek aan geld en vooral gebrek aan pastores moest de kerk worden gesloten. Op 9 april 1994 gingen zuster Astrid van den Berg en deken Antonissen samen voor in de slotviering. In 1995 werd het kerkje verkocht aan de familie Nijlant en kreeg een woonbestemming.

Georg van Slageren

De kerk in Glane is nu als woning in gebruik (foto Andries Kuperus).

DE GAFFEL

Op deze, door Andries Kuperus fraai ingekleurde foto, ziet u de oude 'Gaffel', de hoek waar nu de HEMA staat. Net als op deze foto kunnen wij ook nu nog duidelijk zien dat de benaming 'Gaffel' is afgeleid van het stratenpatroon, links de Kerkstraat en rechts de toenmalige Langestraat, nu Brinkstraat. Een gaffel is onder meer een tweetandige vork voor bijvoorbeeld het opsteken van hooi.

In 1766 werd begonnen met de bestrating in het dorp en het duurde tot 1774 voordat dit werk klaar was. Er werden veldkeien gebruikt, ook wel kinderkopjes genoemd. Men zegt, dat er vanuit het Dorp bewoners tegen betaling naar de velden van de Losser- en de Luttermarke werden gestuurd, om de keien daar te verzamelen. Men droeg een zeel, een dik sterk touw als draagriem, met daaraan een houten bak, waarin de keien verzameld werden. Met paard en wagen werd de vracht dan naar het Dorp vervoerd. Het drinkgeld dat men kreeg lag dikwijls hoger dan de verdienste.

De foto is van na 1918. Van Helvoort schrijft in 'Losser voorheen en thans', dat 'de petroleumnood van 1917 en 1918 Losser des 's avonds geheel in het duister hulde en de oprichting van een gemeentelijk electriciteitsbedrijf hier een ware uitkomst bracht'. Met ingang van 1 januari 1919 leverde dit 'geheel in ijzer gebouwde net' stroom voor de kleine dorpskom.

De dubbele woning bood onderdak aan de familie Bruinink (Sokker) en aan het gezin van Gaffelfeemke (geb. Steggink) en Gaffel - Bernard. Op een kaart met de situatie in 1835 wordt vermeld dat voor de Gaffel vroeger de 'Gaffelvoalt' lag. Dat was een watergat.

Thea Evers

**Het Bestuur van de
Historische Kring Losser wenst u
Fijne Kerstdagen en een voorspoedig
2015**